İKTİSADİ KALKINMA VAKFI TARAFINDAN HAZIRLANAN LİZBON ANTLAŞMASI'NA İLİŞKİN BİLGİ NOTU

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısında önemli değişiklikler öngören Lizbon Antlaşması 13 Aralık 2007 tarihindeki imzalanmış ve 17 Aralık tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır. 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe girecek olan ve Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Topluluğu'nu kuran Antlaşma'da değişiklikler öngören yeni Antlaşma, Hollanda ve Fransa tarafından reddedilen Anayasa sonrasında Üye Devletler'in farklı kaygılarına yanıt verecek şekilde düzenlendi. Bu bağlamda, en önemli fark Birliğin sembolleri, marşı ve sloganı gibi öğelerin yeni Antlaşma'dan çıkarılmış olmasıdır. Ne var ki, Belçika, Bulgaristan, Almanya, Yunanistan, İspanya Krallığı, İtalya, GKRY, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Portekiz, Romanya, Slovenya ve Slovakya, Avrupa Birliği'nin sembolleri hakkında Deklarasyon (no 52) ile AB bayrağına, marşına ve sloganına bağlılıklarını belirtmişlerdir.

Antlaşma ile getirilen önemli değişiklikler şu şekilde özetlenebilir:[1]

- Avrupa Topluluğu'nu kuran Antlaşma'nın adı "Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma" olarak değiştiriliyor.
- "Avrupa Topluluğu" ve "Topluluk" ifadeleri "Birlik" ile değiştirilerek Avrupa Birliği'ne tüzel kişilik kazandırılıyor.
- Konsey başkanlığı sistemi değişiyor ve iki buçuk yıllığına atanacak bir başkan geliyor. Altı aylık dönem başkanlığı sistemi ise, üç ülkenin 18 aylık bir başkanlık takımı oluşturması ile değiştiriliyor.
- Dış politikada etkililiğin artırılması amacıyla "Dışişleri ve Güvenlik Politikası Birlik Yüksek Temsilcisi" getiriliyor. Yüksek Temsilci'nin, görevlerini, yine bu Antlaşma'da belirtilen Avrupa Dış Faaliyetler Servisi ile işbirliğinde yürütmesi öngörülüyor. Bu bağlamda Avrupa Birliği Antlaşması yeni Madde 13a, gerekli çalışmaların Antlaşma imzalandığı anda başlaması gerektiğini belirtiyor.
- Avrupa Komisyonu'nun üye sayısının 2009 yılından itibaren Üye Devlet sayısının üçte ikisi olması öngörülüyor. AB Üye Devletleri sayısının bu işleme uygun olmaması halinde karar Konsey'e bırakılıyor.
- Ulusal parlamentolar, Komisyon tarafından halihazırda gayrı-resmi olarak yapılan bilgilendirmenin, sekiz hafta içinde Antlaşma'da belirlenen kurum tarafından yapılması şartı ile karar alma süreçlerine yakınlaştırılıyor.
- Olağan yasama usulü olarak tanımlanan ortak karar usulünün kapsamının genişletilmesi ile Avrupa Parlamentosu'nun rolü güçlendiriliyor. AP'ye aynı zamanda Komisyon başkanını seçme yetkisi tanınıyor.
- Yeniden düzenlenen nitelikli çoğunluğa göre, 2014 yılından itibaren kararlar; AB nüfusunun %65'inin ve üye ülkelerin %55'inin desteği ile alınabilecek. Ancak, 2017 yılına kadar üye ülkeler şu anda geçerli olan sisteme göre oylama yapılmasını talep edebilecekler. Yeni sistem üye ülke nüfuslarının önemini artırıyor. Örneğin bugün, İngiltere 345 oyun %8'ini temsil ederken yeni düzende temsil oranı %13 olacaktır.

[1] Bu kapsamda yer verilen bilgiler, Antlaşma'nın yürürlüğe girmesi halinde geçerlilik kazanacak yeniliklerdir.

- Antlaşma'nın imzalanmasından bir gün önce Strazburg'da kabul edilecek Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, bazı Üye Devletlerin (Birleşik Krallık, Polonya) dışarıda kalmasına rağmen, diğer Üye Devletler için hukuki bağlayıcılık kazanıyor.
- Güçlendirilmiş işbirliği, üye devletlerin, AB çerçevesinde, diğer üyeler dahil olmasalar da gruplar halinde hareket edebilmeleri ilkesine dayanıyor. Grup üyeleri, diğer AB Üye Devletleri'ni davet etmeden nitelikli çoğunluk ile karar alabilirler. Bu model dış politikaya ilişkin tüm alanlarda uygulanabilecektir.

Avrupa Parlamentosu üyeleri İspanyol Inigo Mendez de Vigo ve İngiliz Richard Corbett tarafından Lizbon Antlaşması hakkında bir rapor hazırlanmış ve **23 Ocak 2008** tarihinde AP Anayasal İşler Komitesi'nde kabul edilmiştir (20 'evet' 6 'hayır' oyu). Raporda, Lizbon Antlaşması'nın varolan antlaşmalarla karşılaştırıldığında önemli ilerlemeler getirdiği belirtilmiştir. Her ne kadar reddedilen Anayasa kıyasla daha karmaşık ve zor okunur olsa da AP ve ulusal parlamentoların karar alma süreçlerindeki rollerini artırarak AB'de demokrasiyi güçlendirdiği ifade edilmiştir. Raporda Antlaşma'nın kurumsal işleyişleri geliştirdiği ve özellikle AB Temel Haklar Şartı'na atıf yapılması sonucunda vatandaşların haklarını artırdığı vurgulanmıştır. Aynı zamanda, AB'nin geleceği için tutarlı ve uzun vadeli bir çerçeve sunduğu da kaydedilmiştir. Diğer taraftan, "anayasal yaklaşımın", AB Dışişleri Bakanlığı makamının ve AB sembolleri gibi öğelerin Antlaşma'dan çıkarılmasının olumsuz noktalar olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, çifte çoğunluk sisteminin 2014 yılına ertelenmesinin de memnuniyetle karşılanmadığı ifade edilmiştir. Raporda eleştirilen diğer noktalar ise Polonya ve Birleşik Krallığa tanınan istisnalar ve İtalya'ya 2009 AP seçimleri için bir sandalye daha tahsis edilmesi olmuştur.

Rapor, **20 Şubat** tarihinde AP Genel Kurulu'nda 125 ret ve 29 çekimser oya karşılık 525 oyla kabul edilmiştir.

AB-Türkiye ilişkileri açısından önemi

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı net bir siyasi tavır belirlemesi için kendi içindeki sorunları çözmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Lizbon Antlaşması ile getirilen değişikliklerin kurumsal aksaklıkları ortadan kaldırması, Türkiye'nin daha az sorunlu bir Birliğe katılımını kolaylaştıracaktır. Ne var ki, Antlaşma'nın, gelecek genişlemeler için bir öngörüde bulunmaması olumsuz bir durumdur. Akdeniz Birliği gibi önerileri daha sık gündeme getirebilecek güçlendirilmiş işbirliği ile birlikte değerlendirildiğinde, bu durum, Türkiye karşıtı bazı Üye Devletler tarafından kullanılabilir. Diğer taraftan, yukarıda belirtildiği gibi nüfus, Konsey ve Avrupa Parlamentosu'nun oluşumunda daha önemli bir etmen haline geliyor. Dolayısıyla imtiyazlı ortaklık gibi tam üyelik dışındaki öneriler daha fazla gündeme gelebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin akılcı, süratli, ısrarcı ve dikkatli bir strateji izlemesi gerekmektedir.

ANTLAŞMA'NIN ONAY SÜRECİ NASIL İŞLİYOR?

ÜLKE	ONAY USULÜ	SON GELİŞMELER ve AÇIKLAMALAR
ALMANYA	Her iki mecliste de 2/3 çoğunluk aranıyor (Bundestag ve Bundesrat).	Antlaşma, 24 Nisan tarihinde Bundestag'da 28'e karşı 515 oyla onaylandı. Bundesrat'ta oylamanın 23 Mayıs'ta yapılması kararlaştırıldı.
AVUSTURYA	Her iki mecliste de 2/3 çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 9 Nisan'da, Parlamento'da 27'ye karşı 151 oyla onaylandı. Senato ise Antlaşma'yı 24 Nisan'da onayladı.**
BELÇİKA	Parlamento'da 2/3 çoğunluk aranıyor. Ayrıca her iki kamaranın ve bölgesel meclislerin onaylaması gerekiyor.	* Senato, Antlaşma'yı 6 Mart 2008'de, 8 ret ve 1 çekimser oya karşı 48 oyla onayladı. * Federal Parlamento da, 18'e karşı 116 oyla Antlaşma'yı 10 Nisan'da onayladı. * Meclis ve bölgesel meclislerin de onaylaması gerekiyor.
BİRLEŞİK KRALLIK	İki Kamara'da da basit çoğunluk aranıyor. Lordlar Kamarası'nı reddetmesi halinde Avam Kamarası'nın bir oturum daha yapması gerekiyor.	Avam Kamarası, 11 Mart tarihinde yapılan oylamada, Antlaşma'nın onaylanmak üzere Lordlar Kamarası'na gönderilmesini 206'ya karşı 346 oyla kabul etti.
BULGARİSTAN	2/3 çoğunluk aranıyor.	**Lizbon Antlaşması, 21 Mart 2008 tarihinde Parlamento'da 15'e karşı 195 oyla onaylandı.**
ÇEK CUMHURİYETİ	Yetki devri söz konusuysa iki mecliste de 3/5 çoğunluk, değilse mutlak çoğunluk aranıyor.	24 Nisan'da yayımlanan halkoylaması sonuçlarına göre vatandaşların %53'ü Antlaşma'nın onaylanmasını destekliyor.
DANİMARKA	Üyelerin en az yarısının hazır bulunması koşuluyla Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 23 Nisan tarihinde onaylandı.**
ESTONYA	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	Anayasal Antlaşma onaylanmıştı.
FİNLANDİYA	Yetki devri öngörülmüyorsa basit çoğunluk, öngörülüyorsa 2/3 çoğunluk aranıyor.	18 Mart 2007'de yapılan seçimlerin ardından Parlamento'nun tertibi değişmişse de Anayasa gibi Lizbon Antlaşması'nın da onaylanması bekleniyor.
FRANSA	Anayasal değişiklik yapılması gerekiyor. Kongre'de bu değişiklik için 2/3, Lizbon Antlaşması'nın onaylanması için 3/5 çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 7 Şubat'ta Senato'da, 8 Şubat tarihinde Ulusal Meclis'te onaylandı.**
GKRY	Mutlak çoğunluk aranıyor, ancak Başkan ve Bakanlar Konseyi bu kararı veto edebilir.	Onay tasarısı 17 Aralık 2007'de Meclis'e sunuldu.
HOLLANDA	Parlamento ve Senato'da basit çoğunluk aranıyor.	Muhalefet partisi Parlamento'ya referandum önergesi sundu.
İSPANYA	Kongre'de mutlak çoğunluk, Senato'da basit çoğunluk aranıyor. Ancak Kongre, Senato kararını veto edebilir.	Anayasal Antlaşma onaylanmıştı.
İRLANDA	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor, ayrıca referandum yapılması Anayasal olarak zorunlu.	Referandumun 12 Haziran tarihinde yapılması kararlaştırıldı.
İSVEÇ	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	Hükümet, kamuoyunda tartışma ortamı yaratılmasını sağlamak amacıyla onay sürecini Kasım ayında tamamlamayı planlıyor.
İTALYA	Her iki mecliste de basit çoğunluk aranıyor.	Parlamento'da onay sürecinin, 13-14 Nisan tarihinde yapılan genel seçimlerin ardından başlaması bekleniyor.
LETONYA	Her iki mecliste de basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 8 Mayıs 2008 tarihinde onaylandı.**
LİTVANYA	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 8 Mayıs 2008 tarihinde onaylandı.**
LÜKSEMBURG	Yetki devri öngörülmüyorsa 2/3 çoğunluk aranıyor.	Anayasa, referandum sonucunda kabul edilmişti.
MACARİSTAN	Parlamento'da 2/3 çoğunluk aranıyor.	**17 Aralık 2007 tarihinde Antlaşma onaylandı (325 evet, 5 hayır, 14 çekimser oy).**
MALTA	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 29 Ocak 2008 tarihinde Parlamento'da oybirliği ile onaylandı.**
POLONYA	Parlamento'da, Antlaşma anayasal değişiklik gerektiriyorsa 2/3, gerektirmiyorsa basit çoğunluk aranıyor.	**Parlamento (Sejm), 1 Nisan 2008 tarihinde 56 ret ve 12 çekimser oya karşı 284 oyla Antlaşma'yı onayladı. Onay kararı, 3 Nisan'da Senato'da kabul edildi ve Devlet Başkanı tarafından imzalandı.**
PORTEKİZ	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 23 Nisan tarihinde onaylandı.**
ROMANYA	Antlaşma'nın imzalandığı tarihten itibaren Vekiller Meclisi ve Senato'nun ortak oturumunda basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 4 Şubat 2008'de onaylandı.**
SLOVAKYA	İlke olarak Başkan'ın onaylaması yeterli. Parlamento'nun kararı için basit çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 10 Nisan 2008 tarihinde, 47'ye karşı 103 oyla onaylandı.**
SLOVENYA	Parlamento'da 2/3 çoğunluk aranıyor.	**Antlaşma, 29 Ocak 2008 tarihinde Parlamento'da onaylandı (74 evet, 6 hayır, 10 çekimser oy).**
YUNANİSTAN	Parlamento'da basit çoğunluk aranıyor.	Başkan'ın Parlamento kararı doğrultusunda "önemli ulusal konularda" referanduma gitme yetkisi var.